

ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНОГО СМАКУ ТА ІНТЕРЕСУ ДО МУЗИКУВАННЯ В СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті ґрунтовно проаналізовано художньо-естетичну значущість навчання гри на музичних інструментах та співу студентів не тільки творчих спеціальностей педагогічних ВНЗ, а також студентів спеціальностей дошкільного виховання, початкової освіти, соціальної педагогіки тощо. Виявлено, що мистецький смак студентів має переважно не дуже високий естетичний рівень, враховуючи захоплення та попит на сучасну естрадну (популярну) музику, а креативність поглинається захопленням комп'ютерними технологіями, які підвищують сферу віртуального спілкування, однак послаблюють традиційні соціальні функції культури. Професіоналізм майбутнього вихователя й учителя закладів освіти розглянуто як процесуальний або результативний феномен.

Ключові слова: естетичний смак, інтерес до музикування, музичні здібності, творчий потенціал.

Музичне мистецтво посилює й удосконалює емоційний стан людини, виховує, розвиває творчість, креативність і перцептивність. Зокрема, розглядаючи соціальний прошарок студентства, можна зазначити, що музичне мистецтво провокує креативність, розкриває творчий потенціал, тим самим позитивно впливаючи на процес засвоєння знань. Дослідження та аналіз системи сучасної мистецької освіти студентів ВНЗ показали, що художній смак студентів переважно зорієнтовано на сучасну естрадну музику, а креативність поглинається захопленням комп'ютерними технологіями, які підвищують сферу віртуального спілкування, однак послаблюють традиційні соціальні функції культури. Унаслідок цього музично-естетичне виховання, беручи свій початок із сімейного виховання, музичних занять у дошкільних навчальних закладах (ДНЗ) та уроків музичного мистецтва в загальноосвітніх навчальних закладах (ЗНЗ), на сучасному етапі нівелюється до односторонності ціннісних орієнтацій, бо не ґрунтується на кращих зразках класичної народної та сучасної музики, не орієнтується на "живих" (реальних) носіїв мистецтва.

Вираження глибоких внутрішніх переживань та емоцій за допомогою пісні й гри на музичному інструменті – невід'ємна складова індивідуальних занять з музики для студентів творчих спеціальностей. Під час практичної роботи в ДНЗ та ЗНЗ студенти педагогічних ВНЗ виконують інструментальні твори й співають під власний акомпанемент дітям, таким чином, підсилюючи психосоматичний вплив та підвищуючи емоційний контакт з дітьми, при цьому закріплюючи теоретико-практичний матеріал дисциплін з циклу професійної й практичної підготовки за навчальним планом. Сучасні пісні та музика для дітей, з якими знайомляться і які опановують студенти за навчальними програмами ВНЗ, підібрані за репертуарними списками з урахуванням програм та календарних планів ДНЗ та ЗНЗ і стають у нагоді для навчальної та позакласної роботи [1; 2].

Але якщо раніше в навчальних програмах підготовки спеціалістів педагогічного напрямку обов'язковим було навчання гри на музичних інструментах, то з 2009 р. за умов скорочення обсягу аудиторного часу з навчальних планів спеціальностей "Дошкільне виховання" та "Початкова освіта", "Соціальна педагогіка" першою була викреслена дисципліна "Гра на музичному інструменті".

Таким чином, майбутні вихователі та вчителі початкової школи позбавлені можливості навчитись музикувати, а студенти творчих спеціальностей, зокрема вчителі музичного мистецтва, обмежені в можливості засвоєння не тільки основного музичного інструменту, а й на 2–3 додаткових музичних інструментах. Через такі обмеження студенти не мають навичок гри на різних інструментах, що, у свою чергу, призводить до зниження якості їх класної й позакласної роботи в ДНЗ та ЗНЗ. За таких обставин, проблема полягає у відсутності знань і вмінь музикування та музичної культури в цілому, а отже, і музичного смаку в майбутніх вихователів та вчителів.

Професіоналізм майбутнього вихователя або вчителя розглянуто як процесуальний або результативний феномен у наукових розвідках таких науковців, як Н. Кузьміна, І. Підласий, О. Ростовський, В. Синенко та ін. У працях поняття професіоналізму розглянуто як ієрархію професійних умінь, оволодіння якою забезпечує високі результати навчально-виховної діяльності. Інші дослідники (зокрема І. Багаєва, І. Зязюн, О. Деркач, Б. Дьяченко, Л. Ороновська) у своїх наукових працях дотримуються погляду на професіоналізм як на особистісне новоутворення, тобто набуту в результаті педагогічної діяльності професійну культуру та сформовану професійну самосвідомість [3].

Проблему формування музичного смаку досліджували Б. Бечак, Л. Дмитрієва, Н. Черноіваненко, Д. Кабалевський, О. Радинова та ін. Сучасні студенти не мають можливості вивчати спадщину світової музичної культури, зробити її своїм духовним надбанням завдяки навчанню співу та гри на музичних інструментах.

Актуальність дослідження зумовлена певними суперечностями, що виникають у процесі формування й розвитку музичних здібностей та естетичного смаку майбутніх учителів і вихователів. Зокрема, процес формування художнього смаку вимагає вирішення проблеми наявності відповідних дисциплін або факультативних занять, спрямованих на розвиток естетичного смаку, інтересу до музикування, та підвищує загальнокультурний рівень майбутніх працівників освіти.

Формування музичного смаку сучасного студента має будуватись на науково-практичній основі та здійснюватись за відповідними програмами, які враховують сучасний рівень розвитку різноманітних видів мистецтва, дотримуючись принципів поступовості, послідовного ускладнення, диференційованого підходу до знань і вмінь.

Мета статті – розкрити особливості формування музичного смаку й інтересу студентів до високохудожньої музики через знайомство з музичним мистецтвом, що пропонується для слухання й вивчення у ДНЗ та ЗНЗ.

Відповідно до Державної національної програми “Освіта” (Україна ХХІ століття), особистість вихователя, вчителя як носія загальнолюдських цінностей наступних поколінь, постає в центрі уваги. У зв’язку із цим суттєво змінюються вимоги до професійної підготовки педагогічних кадрів [4].

Сучасний вихователь, учитель зобов’язані володіти не тільки теоретичними знаннями в галузі музичного мистецтва, а й практичними навичками гри на музичному інструменті, – це, безумовно, допоможе їм в організації та проведенні різноманітних занять з дітьми та сприятиме підвищенню якості освітньо-виховної роботи. Залучення до музикування активізує сприймання, мислення та мову, виховує високий естетичний смак, розвиває музичні здібності, уяву, творчу ініціативу, всебічно впливає на естетичний розвиток студентів.

Аналіз вітчизняної та зарубіжної музикознавчої, педагогічної літератури з вивчення проблеми розвитку музичного смаку дав змогу сформулювати робочу гіпотезу дослідження – якщо проблема розвитку музичного смаку студентів є важливим етапом

у процесі формування майбутніх представників системи освіти, то необхідно побудувати відповідну програму музично-естетичне виховання у ВНЗ, щоб зуміти зацікавити студентство високохудожніми прикладами музичного мистецтва через знайомство з різними стилями, напрямками й жанрами музики. Отже, *гіпотеза дослідження* полягає в припущенні, що в разі правильної організації музично-естетичного виховання студентів педагогічних ВНЗ під час навчання ефективність прилучення студентів до музикування підвищиться та буде стимулювати потреби в художньо-творчому самовираженні вже поза навчальною діяльністю.

Науково-практичні розвідки та життєві спостереження довели, що студентська молодь не захоплюється реальним відтворенням прикладів музичного мистецтва, майже не вміє співати та грати на музичних інструментах. Щодо дитячих пісень та віршів, то згадують лише декілька, які були вивчені в дитинстві.

Між тим науково доведено, що виконання та слухання музики є важливим для психологічного розвитку людини та формування глибоких естетичних почуттів. Осмислене виконання й сприймання музики розвиває творчі уявлення, музичний слух та смак. Так, мистецтво музикування є частиною світу цивілізації й культури; воно продукує різноманітні типи світоглядного ставлення до дійсності, сприяє становленню людини як культурної істоти. Класичне мистецтво, наприклад, не тільки творить уявлення про світ, а й визначає спосіб бачення світу, певні світоглядні орієнтації, тим самим сприяючи моральному й естетичному вдосконаленню особи. Слід пам'ятати, що “смак... не що інше як здатність відчувати красу, так само, як розум – це здатність пізнавати істинне, досконале, вірне, а моральне почуття – здатність відчувати добро” [5, с. 291].

Твір мистецтва, з огляду на його внутрішню доцільність І. Кант порівнює з природою у властивій їй доцільності форм, при усвідомленні відмінного між ними. Філософ наголошує на такій внутрішній досконалості художнього твору, коли він постає духовноформувальним началом, збирає людські духовні структури в цілісність, поєднуючи в судженні смаку злагодженість інтелекту та почуттів. І. Кант тлумачить смак як здатність оцінити те (природні явища, художні феномени), що дає змогу навіть “почуття... передати кожному іншому”. Інакше кажучи, художня переконливість твору здатна пробуджувати й формувати почуття та інтелект, спонукаючи до винесення адекватного якостям твору естетичного судження смаку [6, с. 231–246].

Поряд з розвинутим смаком сучасна естетична теорія виділяє поганий, або зіпсований (спотворений) тип смаків. Носії такого смаку отримують насолоду від споглядання потворних явищ і байдужі до краси. Небезпека таких ціннісних уявлень у тому, що їх носії поширюють негативне в людських проявах, у художньому та практичному формуванні, насаджуючи його як належне, як норму в розумінні природи цінного. До того ж спосіб, яким утверджуються псевдоцінності, має агресивний характер, що відповідає самому предметові утвердження. Небезпека такого змісту ціннісних уявлень та оцінних суджень у тому, що вони здатні псувати суспільні смаки, поширюючи інтерес до потворного та аморального під гаслами “модного”, “оригінального”.

Щодо кількісних характеристик, то поряд з розвинутим правомірно виділяється нерозвинутий (“вузький”) смак. Його носії – люди невисокого рівня культури, обмеженого досвіду спілкування з художніми цінностями. У них відсутній критерій доброго і поганого, красивого і потворного. Їх вирізняє неаргументованість оцінок, безпорадність у судженнях про якості об'єкта. Вони не здатні пояснити собі, чому саме й чим привабив їх той або інший предмет судження. Їх оцінки не містять у собі всезага-

льного змісту ціннісних уявлень. Ці судження спираються на емпіричний досвід, тому мають довільний характер. Варто зауважити, що для спілкування вони обирають зрозуміле для себе й тим приємне, а тому перебувають у колі обмеженого досвіду. Стандартні предмети нівелюють смаки, зумовлюють одноманітність суджень щодо їх якості. Нерозвинутий смак піддається вихованню й за умови систематичного спілкування з естетичними цінностями та носіями розвинутого смаку може поглиблюватися й удосконалюватися. Формування розвинутого естетичного смаку – мета педагогічного процесу, адже діти зазвичай мають нерозвинуті смаки через малий досвід спілкування з художніми цінностями. Варто наголосити, що на інтуїтивному рівні вони здатні схоплювати естетично виразні феномени краще за дорослих, хоча й не спроможні часто оцінити свій вибір та визначити критерії оцінювання [7, с. 147–178].

Наголосимо, що духовноформувальну функцію виконує лише “добрий”, розвинутий смак, що спирається на багатий досвід спілкування з естетичними цінностями. Найбільш ефективний виховний вплив має художня культура, передусім, класична художня спадщина, що постає досконалим уособленням високого рівня естетичного досвіду. Багатство її ціннісного змісту та досконалість художнього способу його буття зумовлюють ефективність формувальних можливостей у сфері духу.

Так, наприклад, під час опитування студентів Комунального закладу “Харківська гуманітарно-педагогічна академія” Харківської обласної ради (КЗ “ХГПА” ХОР) можна було переконатися в тому, що майже всі студенти вважають необхідним елементом своєї вузівської підготовки це можливість співати й танцювати, а також мати можливість опанувати будь-який (на вибір) музичний інструмент. Знання та навички гри на музичних інструментах формують потребу студентів під час добору музичних творів виявляти свій музичний смак. Це дуже якісно відображають самостійно складені конспекти занять.

Отже, для покращення власного естетичного смаку краще займатися практичною діяльністю, ніж просто прослуховувати окремі музичні фрагменти. При цьому слід пам’ятати, що естетичні смаки є стійкою емоційно-оцінною формою ставлення людини до прекрасного, що має вибірковий, суб’єктивний характер. Тому не може бути якихось стандартних смаків. Це емоційно-чуттєва категорія, яка, перш за все, пов’язана з індивідуальним баченням й індивідуальним сприйняттям особистості.

Так, опитування студентської молоді КЗ “ХГПА” ХОР засвідчило наявність різних художніх уподобань та естетичних смаків, які необхідно постійно розвивати й удосконалювати в студентські роки. Так, “для того щоб музичний розвиток продовжувався успішніше, необхідно навчати гри на музичних інструментах студентську молодь, використовуючи повноцінну в художньому відношенні музику – класичну та народну” [8].

Висновки. Результатом удосконалення професійної підготовки майбутніх вихователів і вчителів має стати мистецька освіта, яка здійснюється завдяки дисциплінам художньо-естетичного циклу. Сучасний стан фінансування ВНЗ освіти змусив навчальні заклади скоротити (виключити) всі індивідуальні заняття з музичного мистецтва нетворчих спеціальностей, тому музичний розвиток, музикування стає частиною самостійної роботи. Викладачі ВНЗ освіти, які керують самоосвітою студентів, складаючи навчальний та виховний плани роботи, повинні враховувати вікові й індивідуальні особливості студентів і пропонувати для ознайомлення такі твори музичного репертуару, які відповідають сучасним смакам й особливостям сприйняття вокального та інструментального виконавства. Використовуючи високохудожні приклади музичного мистецтва (народна, класична та сучасна музика, альтернативні неакадемі-

чні музичні напрями й стилі), необхідно привчати студентів до музикування – гри на музичних інструментах та співу хоча б за рахунок дисциплін, запропонованих навчальними планами ВНЗ як вибірково. Це допоможе професійно сформувати орієнтований інтерес до музикування та співу.

Проблема розвитку музичного смаку студентів привертає увагу багатьох дослідників. Незважаючи на численні праці в цій галузі, вона є актуальною. Відповідно до викладеного вище очевидною є потреба підвищення ефективності музично-естетичного виховання в позааудиторний час. Спілкування через художньо-естетичну діяльність в умовах виховного процесу стає одним з найефективніших засобів формування в студентській молоді духовних цінностей, художнього смаку та інтересу до музикування.

Список використаної літератури

1. Белова Н. К. Профессионально-педагогическая подготовка студентов к формированию восприятия музыки школьниками [Текст] : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 "Теория и методика обучения и воспитания" [Электронный ресурс] / Н. К. Белова. – Москва, 1982. – 16 с. – Режим доступа: <http://www.dissertcat.com/search?keys>.
2. Муцмакер В. В. Формирование профессионально значимых качеств личности будущего учителя музыки общеобразовательной школы в процессе его спец. подготовки / В. В. Муцмакер. – Москва : МГПИ, 1998. – 62 с.
3. Ороновська Л. Д. Педагогічні умови прилучення молодших школярів до духовних цінностей на уроках музики : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 "Теорія і методика виховання" / Лариса Дмитрівна Ороновська ; Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2006.
4. Положення про організацію навчального процесу підготовки фахівців за Європейською кредитно-трансферною системою в Харківському гуманітарно-педагогічному інституті / розроб. : Г. Ф. Пономарьова, Л. О. Петриченко, А. А. Харківська. – Харків : ХГПІ, 2010. – 52 с.
5. Грасиан Б. Остроумие, или Искусство Изощренного Ума (Agudeza y arte de ingenio, 1648) / Бальтасар Грасиан ; пер. Є. Лисенко. – Москва : ЄКСМО. – 384 с.
6. Кант И. Критика способности суждения / И. Кант // Основы метафизики нравственности. – Москва : Мысль, 1999. – 467 с.
7. Естетика : підручник / Л. Т. Левчук, Д. Ю. Кучерюк, В. І. Панченко ; за заг. ред. Л. Т. Левчук. – Київ : Вища шк., 1997. – 399 с.
8. Полубоярина І. І. Естетичне виховання як умова формування професійної компетентності майбутніх учителів музики / І. І. Полубоярина // Система виховної роботи як важливий чинник формування особистості вчителя, вихователя. – 2007. – С. 64–70.

Стаття надійшла до редакції 07.08.2014.

Снедкова Л. А. Формирование музыкального вкуса и интереса к музицированию студентов высших учебных заведений

В статье основательно проанализирована художественно-эстетическая значимость обучения игры на музыкальных инструментах и пения для студентов не только творческих специальностей педагогических вузов, но также и для студентов специальностей дошкольного воспитания, начальной школы, социальной педагогики. Выявлено, что художественный вкус студентов в большинстве своем имеет достаточно низкий показатель, учитывая увлечение и спрос на эстрадную (популярную) музыку, а креативные тенденции поглощаются увлечениями компьютерными технологиями, усиливающими сферу виртуального общения, но ослабляющими традиционные социальные функции культуры. Профессионализм будущего воспитателя и учителя учреждений образования рассматривается как процессуальный или результативный феномен.

Ключевые слова: эстетический вкус, интерес к музицированию, музыкальные способности, творческий потенциал.

Snedkova L. Formation of Musical Taste and Interest in Music Lessons Students in Higher Education

The article analyzes the artistic and aesthetic importance of learning to play musical instruments and singing for students not only creative specialties pedagogical universities, but also for students of specialties – school, primary school, social pedagogy.

Systematic analysis of music education of the modern period confirms that the artistic taste of the majority of students have a fairly low figure, given the craze and demand for pop (popular) music, and creative trends absorbed hobbies in computer technology. Similar hobbies increase the scope of virtual communication, but, unfortunately, weaken the traditional social functions of culture.

The paper analyzes the notion of Aesthetic taste, principles that allow to inculcate good taste and how the data contributes to making music trends (learning to play the instruments muzikalnyh) and singing. The conditions that will contribute to the formation of a good taste of the student, the meaning indicated in this situation, musical training and education not only for students of Art, but also for students of preschool, elementary school, social pedagogy. Also consider the need to study musical disciplines future educators, primary school teachers and social workers.

Thus, the professionalism of future educators and teacher education institutions is seen as procedural or productive phenomenon.

Key words: *aesthetic taste, interest in playing music, musical ability, creativity.*